

Archiv obce Kostelec
(1830) 1839–1943 (1946)

Inventář

EL NAD č.: 1043
AP č.: 221

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	6
III. Archivní charakteristika fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu	6

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury	7
Příloha č. 2: Seznam použitých zkratk	9

Inventární seznam	10
--------------------------	----

Tiráž	14
--------------	----

I. Vývoj původce fondu

Správa nad vesnickým obyvatelstvem spočívala do roku 1850 v rukou vrchnosti. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální (vrchnostenské) správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Místo vrchnostenských panství se tak staly základem správy místní obce, a to na základě Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170 ze dne 20. března 1849, které stanovilo jako nejnižší články územní samosprávy obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V každé obci byly zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorcí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

Činnost obecní samosprávy byla zahájena v roce 1850, když začaly fungovat i nově zřízené státní politické úřady. Po pádu absolutismu a vydání Říjnového diplomu byl roku 1862 vydán rámcový říšský obecní zákoník, který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu a Čechy. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce s výjimkou statutárních měst a v mnohém navazovala na Stadionovo prozatímní obecní zřízení. Podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o působení obecního výboru, představenstva, o dohledu nad obcí, o spojení obcí, o hospodářství obcím atd.

Po vzniku ČSR bylo nutné novelizovat ustanovení o volebním řádu i o obecním zřízení, což se stalo zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb. Podle novely stálo v čele obce obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Kromě toho byly v obcích zřizovány obecní komise, z nichž komise finanční a letopisecká byly ustavovány obligatorně, založení jiných komisí záviselo na rozhodnutí zastupitelstva. Nově zavedenou institucí se stal také obecní trestní senát, složený ze starosty a dvou členů obecní rady, který vykonával trestní působnost obce. Pokud zemský úřad rozpustil obecní zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán, a to vládního komisaře nebo správní komisi. Mimořádný orgán pak vedl správu obce až do volby nového obecního zastupitelstva.

Pravomoce obecní samosprávy však byly po roce 1918 postupně omezovány posilováním vlivu státních úřadů, což pokračovalo i v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Volby do zastupitelstev se od roku 1938 nekonaly a uvolněná místa byla obsazována kandidáty, které schvaloval úřad německého oberlandráta. Volba starostů byla potvrzována říšským protektorem, později rovněž oberlandráty, a orgány německé moci měly rozhodující slovo i v záležitostech schvalování dosazených vládních komisařů, členů zastupitelstev nebo obecních správních komisí. Na základě vládního nařízení č. 4 ze dne 5. května 1945 obecní úřady zanikly a byly nahrazeny místními národními výbory.

Obec Kostelec leží na stejnojmenném katastrálním území 17 km severovýchodně od Plzně v nadmořské výšce 338 m. Název obce je odvozen z apelativa malý kostel. První písemné zmínky o vsi pocházejí z roku 1238, kdy se dostala do majetku plaského kláštera. Po roce 1420 se Kostelec dostal do držby světských pánů. K roku 1558, kdy byl v majetku Floriána Gryspeka, jsou ve vsi uváděni 4 osedlí, dále podací kostel sv. Jiří, založený v pol. 13. stol., a pustá fara. Při pobělohorských konfiskacích v roce 1623 získal Kostelec opět plaský klášter. Po jeho zrušení spravoval panství náboženský fond, a to až do roku 1827, kdy je koupil Klement Václav Lothar Metternich-Winneburg, který byl v roce 1850 posledním patrimoniálním držitelem Kostelce. V novém územněsprávním členění v letech 1850–1945 připadla místní obec Kostelec do kraje Plzeňského, politického a soudního okresu Plzeň (od roku 1942 označovaného jako Plzeň-venkov).

Farní správa v Kostelci pravděpodobně existovala již v pol. 13. stol., kdy zde byl založen kostel sv. Jiří, při němž snad fungovala středověká farní škola. Fara i škola ale zanikly v průběhu husitských válek. Po třicetileté válce byl obnoven pouze kostel, který jako filiální připadl pod správu plánské fary. Při tomto filiálním kostele znovu vznikla škola, o níž se zmiňuje duchovenská fase tereziánského katastru (1713). Docházely do ní děti nejen z Kostelce, ale i z Nadryb, České Břízy, Žichlic a Čivic. Na konci 18. století nemáme o existenci školy v Kostelci žádné informace. Zřejmě již v té době navštěvovaly místní děti školu v Plané. Po roce 1870 usilovala obec Nadryby společně s Kostelcem o zřízení vlastní školy. Zemská školní rada jejich žádosti vyhověla a roku 1873 začala v Nadrybech fungovat nová obecná škola. Pravděpodobně kvůli zvýšeným nákladům na výstavbu a provoz školy docházely děti z Kostelce i nadále do vzdálenější Plané, a to až do roku 1925, kdy obec Kostelec odmítla přispět na stavbu nové budovy plánské školy, a tak zdejší děti začaly navštěvovat školu v Nadrybech.

Kostelec byla obec převážně zemědělského charakteru s českým obyvatelstvem. Někteří občané také pracovali jako horníci v nedaleké Hromnici, kde se do počátku 90. let 19. století těžila vitriolová břidlice. V obci nemáme doloženy téměř žádné spolkové aktivity. Sbor dobrovolných hasičů byl pravděpodobně založen až ve 40. letech 20. století.

Poštovní úřad pro obec se zprvu nacházel v Plané, poté v Břasích. Četnická stanice byla umístěna v Plané. Nejbližší železniční stanice byly v Třemošné na trati plzeňsko-březenské a ve Stupně-Břasích na trati Chrást – Radnice. Na počátku 20. století začala firma Müller a Kapsa se stavbou silnice Nadryby – Nynice, procházející i obcí Kostelec.

První obecní volby v Kostelci se uskutečnily 17. srpna 1850 v domě rychtáře Jiřího Plevky. Do osmičlenného výboru byli tehdy zvoleni Josef Plevka, Tomáš Beránek, Václav Plevka, Matěj Fencel, Jan Křepela, Karel Nekola, farář z Plané, dále Anton Krofta a Jiří Plevka. Obecní představenstvo pak tvořili starosta Tomáš Beránek společně s prvním radním Jiřím Plevkou a druhým radním Václavem Plevkou. Na základě dochovaných písemností fondu AO Kostelec se podařilo sestavit téměř kompletní seznam starostů, který je uveden na konci kapitoly.

Vzhledem k tomu, že k nemovitému jmění obce patřily lesy, byl ustanovován obecní hajný a honební výbor. Ve vlastnictví obce se nacházel také dům čp. 12, postavený na počátku 20. století na místě obecní pastušky a sloužící jako obecní kovárna i chudobinec. Obecní kovář neplatil žádné nájemné a mohl zdarma využívat pozemky patřící k domu. Představitelé obce pravidelně volili ponocného a zástupce do Místní školní rady v Plané, od roku 1925 v Nadrybech.

Obecní výbor do roku 1915 nevedl vůbec knihy s protokoly o schůzích. Zápisy pořizoval pouze tehdy, když je bylo nutné předložit vyšším úřadům nebo při právních jednáních. Okresní výbor sice tehdy nařídil tuto knihu založit, otázkou ale zůstává, zda tak obecní úřad učinil.

V roce 1924 byl přijat projekt meliorace luk s celkovým nákladem 61 560 Kč, kvůli němuž bylo v Kostelci založeno vodní družstvo. O pět let později schválilo obecní zastupitelstvo elektrifikaci obce, realizovanou v první polovině 30. let 20. století.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	61	neuvedeno
1869	85	11
1880	98	11
1890	67	10
1900	69	10
1910	71	11
1921	87	11
1930	73	13

Seznam doložených starostů

Tomáš Beránek	1850–?
Václav Plevka	1860–1863
Jiří Beránek	1863 ?–?
Jan Folk	1868–1870
Tomáš Krofta	1870–?
Vojtěch Plevka	1874 ?
František Fencel	1875 ?–1882
František Plevka	1882–1911
Václav Šimice	1911–1923
Václav Oliberius	1923–1927
Antonín Folk	1927–1945 ?

II. Vývoj a dějiny fondu

Fond Archiv obce Kostelec tvoří převážně archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Kostelci. Jedná se o 10 úředních knih, 3 podací protokoly, 2 kartony spisů a 1 mapu. Z dochované písemné dokumentace vyplývá, že v roce 1915 se obecní úřad a spisovna nacházely v domě starosty. Nepodařilo se však zjistit, zda to byla běžná praxe.

Písemný materiál byl pravděpodobně do okresního archivu delimitován z Archivu města Plzně po územní reorganizaci v roce 1960, kdy Kostelec, tehdy již jako osada obce Nadryby, připadl do okresu Plzeň-sever. Písemnosti Obecního úřadu v Kostelci pak byly vyříděny při generální inventuře v roce 2001.

III. Archivní charakteristika fondu

Původcem archivního fondu AO Kostelec je Obecní úřad v Kostelci. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj.: AS/1-284/2000).

Během inventarizace nebyla provedena vnitřní skartace. Písemnosti tvoří „zapisovací archy“ (inv. č. 2), které byly povinně pořizovány v letech 1830–1851 zejména pro účely doplňování mužstva. Protože obsahují podrobnou evidenci obyvatel vsi v tomto období, byly ve fondu ponechány, ačkoliv s místní samosprávou nijak nesouvisí (pořizovány byly komisemi složenými ze zástupců vrchnosti, doplňovacího důstojníka a místního faráře). Posteriorum pak tvoří záznam MNV ve výkazu dobytka.

Celkový rozsah fondu činí 0,37 bm. Všechny archiválie byly zařazeny do II. kategorie. Písemnosti vzniklé před rokem 1850 jsou psané převážně německy, ostatní česky. Přes drobná poškození prachem, plísněmi či nesprávnou manipulací se písemný materiál nachází ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond AO Kostelec neposkytuje souvislý přehled o činnosti obecních orgánů. Přesto může alespoň částečně přiblížit fungování obecního úřadu zejména v 1. polovině 19. a na počátku 20. století. Unikátem jsou především protokoly z volby prvního obecního výboru a představenstva, včetně seznamů voličů a volitelů (inv. č. 13). Obraz o struktuře obyvatelstva lze získat z kompletně dochovaných sčítacích operátů z roku 1869 (inv. č. 12). Materiál pro léta 1918–1945 pak zachycuje spíše finanční a hospodářskou situaci obce.

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Fond Archiv obce Kostelec (1830) 1839–1943 (1946) uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v dubnu 2009 a čistopis pomůcky zhotovila v lednu 2010 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 4. ledna 2010

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Amtliches deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren.* Prag, 1940.
- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 6.* Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský.* Praha, 1845.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře.* Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Jihlava, 2005.
- Hubka, P. – Nová, K. *Základní devítiletá škola 1.–5. ročník Planá 1842–1964: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 168]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 2008.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky.* Praha, 1931.
- Kočka, V. *Dějiny politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1930.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého.* Praha, 1895.
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A–M.* Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého.* Praha, 1848.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. I. díl – A–H.* Praha, 1954.
- Prusík, F. X. *Urbář panství kaceřovského z roku 1558.* Praha, 1896.
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970.* Praha, 1970.
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích.* Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1913.
- Statistický lexikon obcí v Čechách.* Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Sýkora, M. – Drozda, R. *1873–2003. Plzeňsko-březenská dráha 130 let.* 2003.

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

Seznam použitých zkratek

AO	Archiv obce
MV	Ministerstvo vnitra

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
---------	-------	---------------	-----------------

A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850

I. Knihy

1	Parcelní protokol (Grund Parzellen Protocoll der Gemeinde Kosteletz) Německy, česky, 25,5 x 40,5 cm vazba polokožená, žádná předchozí signatura, desky a vazba poškozené	1839	K 1
---	--	------	-----

II. Spisový materiál

1. Spisy

2	Evidence obyvatelstva pro vojenské účely (zapisovací archy)	1830–1854	N 1
---	--	-----------	-----

B. Obecní úřad 1850–1945

I. Knihy

3	Zařízení lesního hospodářství obce na léta 1868–1948	1868–1903	K 2
4	Kniha přihlašovací záložníků a stálých dovolenců	[1877]–1888	K 3
5	Kniha přihlašovací záložníků a stálých dovolenců	1886–1912	K 4
6	Kniha přihlašovací záložníků a stálých dovolenců	[1923]–1939	K 5
7	Kniha evidence vybírání daní a poplatků	1860–1888	K 6

II. Spisový materiál

1. Registrurní pomůcky

8	Podací protokol (6. 1. 1910–1. 2. 1936)	1910–1936	R 1
9	Podací protokol (30. 1. 1936–1. 1. 1939)	1936–1939	R 2
10	Podací protokol (13. 1. 1939–18. 8. 1942)	1939–1942	R 3

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
2. Spisy			
11	Prohlídka obecního úřadu a šetření o užívání obecního statku	1911–1915	N 1
12	Sčítání lidu	1869–1910	N 1
13	Volební záležitosti	1850–1938	N 1
14	Obecní zaměstnanci	1905–1941	N 1
15	Pozemnostní archy, výkaz příorků a pronájem parcel	[1855]–1939	N 1
16	Rozpočty obce	1908–1943	N 2
17	Pojištění povinného ručení proti následkům zákonité ručební povinnosti	1931	N 2
18	Stavba silnice Nadryby – Nynice	1902	N 2
19	Elektrifikace a meliorace	1924–1932	N 2
20	Stavební spisy a plány domů a hospodářských budov	[1896]–1928	N 2
21	Výkazy dobytka a smlouva o chovu veřejného pleménika	1938–1943 (1946)	N 2
22	Obecní lesy a honitba	1909–1930	N 2
III. Účetní materiál			
1. Účetní knihy			
23	Pokladní deník	1861–1903	K 7
24	Pokladní deník	1909–1924	K 8
25	Likvidační strazza	1924–1943	K 9
26	Pokladní deník chudinského ústavu	1861–1903	K 10
2. Účty			
27	Účetní uzávěrky	1923–1943	N 2
28	Účty obecního statku	1909–1916	N 2

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
IV. Mapy			
29	Porostní mapa autor neznámý, měřítko neuvedeno, rukopis kolorovaný, papír podlepený plátnem 47,5 x 32 cm	1868–[1939]	M 1

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Kostelec
Značka fondu:	AO Kostelec
Časový rozsah:	(1830) 1839–1943 (1946)
Počet evidenčních jednotek:	16 (10 úředních knih, 3 podací protokoly, 2 kartony, 1 mapa)
Počet inventárních jednotek:	29
Rozsah v bm:	0,37 bm (úřední knihy – 0,11 bm, podací protokoly – 0,03 bm, kartony – 0,22 bm, mapa – 0,01 bm)
Stav ke dni:	4. 1. 2010
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková

dne 4. 1. 2010 – č. j. SOAP/060-4/2010